

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2536 และเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2540 ให้กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ระยะที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2536 – 2540 จำนวน 11,608 หมู่บ้าน และระยะที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2541 – 2544 อีกจำนวน 28,308 หมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครัวเรือนยากจนเป้าหมายที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 15,000 บาท/คน/ปี ตามข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปร.) ในปีที่ได้รับอนุมัติงบประมาณโครงการซึ่งจะทำให้หมู่บ้านมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อให้เกิดรายได้และมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นตามเกณฑ์ จปร. ในแต่ละปีที่มีการสำรวจ โดยรัฐบาลสนับสนุนเงินทุนให้หมู่บ้านละ 280,000 บาท เพื่อให้ครัวเรือนยากจนเป้าหมาย ยืมเงินไปประกอบอาชีพตามความสมัครใจโดยไม่คิดดอกเบี้ย และมีคณะกรรมการกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ประจำหมู่บ้าน เป็นผู้บริหารจัดการในการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากเวทีประชาคมหมู่บ้าน สำหรับประธานคณะกรรมการกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ประจำหมู่บ้านกำหนดให้ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นประธานโดยตำแหน่ง

ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ทำให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณให้กับหมู่บ้านเป้าหมายไม่ได้เป็นตามแผนที่วางไว้ จึงต้องขยายระยะเวลาดำเนินการไปจนถึงปี WR 2549 เพื่อให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลได้มีนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยได้จัดทำโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อสนับสนุนเงินทุนให้กับหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ๑ a ๑ ล้านบาท ทำให้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนต้องยุติลงในปี พ.ศ. 2545

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยในฐานะผู้ควบคุมกำกับดูแลการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายดำเนินงานตามโครงการโดยการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงาน ติดตาม นิเทศ ประเมินผล และการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานในทุกระดับตั้งแต่หมู่บ้านจนถึงระดับประเทศ ซึ่งในการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชนดังกล่าวมีการวัดประสิทธิผลของการดำเนินงาน ด้วยการประกวดหมู่บ้านโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนดีเด่นในระดับจังหวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนและสร้างขวัญ กำลังใจให้กับประชาชน คณะกรรมการกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ประจำหมู่บ้าน และส่วนที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) sin

การดำเนินการประกวดหมู่บ้านโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ดีเด่นระดับจังหวัด ดังกล่าว จึงทำให้ผู้ศึกษาต้องการที่จะทราบปัจจัยและแนวทางการดำเนินงานที่มีผลต่อโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ของหมู่บ้านตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ดีเด่นระดับจังหวัด ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 6 เพื่อจะนำผลจากการศึกษาไปเป็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ให้เอื้อต่อการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินโครงการแก้ไข ปัญหาความยากจน (กข.คจ.) และพัฒนาการยกระดับรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนที่ยากจนต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) หมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6
2. เพื่อกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนากำหนดโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 6

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขต ดังนี้
ศึกษาปัจจัยที่มีผลสัมฤทธิ์โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน(กข.คจ.)ของหมู่บ้าน ดีเด่นระดับจังหวัด ปี 2544 ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 6

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1 ประชากรคือหมู่บ้านในโครงการ กข.คจ.ทุกจังหวัดในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6 จำนวน 6 จังหวัด จำนวน 469 หมู่บ้าน
- 1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือหมู่บ้านในโครงการ กข.คจ. ดีเด่นระดับจังหวัดประจำปี 2544 จำนวน 6 จังหวัด ๆ ละ 1 หมู่บ้าน รวม 6 หมู่บ้าน

2. ตัวแปร

- 2.1 ตัวแปรต้น คือหมู่บ้านในโครงการ กข.คจ.ดีเด่นระดับจังหวัด 6 จังหวัด 6 หมู่บ้าน คือ
 - 2.1.1 บ้านท่าเรือ หมู่ที่ 1 ตำบลวังจี้ใต้ กิ่งอำเภอตงเจริญ จังหวัดพิจิตร
 - 2.1.2 บ้านบึงพิง หมู่ที่ 10 ตำบลหนองกุลา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
 - 2.1.3 บ้านน้ำอ้อม หมู่ที่ 7 ตำบลยางสาว อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

- 2.1.4 บ้านวังดิน หมู่ที่ 1 ตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์
- 2.1.5 บ้านแม่ยูน หมู่ที่ 9 ตำบลปงป่าหวาย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่
- 2.1.6 บ้านก้อด หมู่ที่ 7 ตำบลไชยสถาน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

2.2 ตัวแปรตาม คือ ปัจจัยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์โครงการ กข.คจ. ตามเกณฑ์การคัดเลือกหมู่บ้านโครงการ กข.คจ. ดีเด่นประจำปี 2544 ของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6 ได้แก่

- 2.2.1 การเสนอโครงการและการอนุมัติเงินยืม
- 2.2.2 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้าน
- 2.2.3 ประสิทธิภาพของครัวเรือนในการใช้เงินยืมเพื่อการประกอบอาชีพและการใช้คืนเงินยืม
- 2.2.4 ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการ กข.คจ. ของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย
- 2.2.5 การจัดทำข้อมูล ทะเบียนบัญชี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2.2.6 การหมุนเวียนรอบยืมเงิน การให้โอกาสครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้ยืมเงินอย่างทั่วถึง
- 2.2.7 การติดตาม สนับสนุน กำกับดูแลครัวเรือนยืมเงินและการรายงานผลของคณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้าน
- 2.2.8 การมีรายได้เพิ่มของครัวเรือนตามเกณฑ์ จปฐ. ที่กำหนดเฉลี่ยเกินกว่า ๕,000 บาท/คน/ปี
- 2.2.9 การยกระดับคุณภาพชีวิตของหมู่บ้านตามเกณฑ์ ad
- 2.2.10 การสนับสนุน ส่งเสริม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านและชุมชน
- 2.2.11 การดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ชุมชน และสามารถขยายผล เป็นตัวอย่างให้กับหมู่บ้านอื่นได้
- 2.2.12 ความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการและหมู่บ้าน/ชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)
3. ได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)

สมมุติฐานการวิจัย

หมู่บ้านตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ดีเด่น มียุทธศาสตร์การ
พัฒนาในการดำเนินการ

นियามศัพท์เฉพาะ

1. โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) หมายถึงโครงการที่ดำเนินงาน
โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย สนับสนุนงบประมาณโดยรัฐบาลให้ใช้เป็น
ทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ โดยไม่คิดดอกเบี้ยในการยืมเงินหมู่บ้านละ 280,000 บาท
และใช้ชื่อย่อว่า “โครงการ กข.คจ.” และให้มีคณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้านที่
ได้รับการคัดเลือกจากเวทีประชาคมหมู่บ้าน จำนวน 7 - 9 คน เป็นผู้บริหารจัดการกองทุน มี
วาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี

2. หมู่บ้านเป้าหมาย หมายถึง หมู่บ้านในจังหวัดที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของ
ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6 (คพช.เขต 6) ที่ได้รับงบประมาณตามโครงการ
แก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา และได้รับการคัดเลือกให้เป็น
หมู่บ้านโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ดีเด่นระดับจังหวัดประจำปี 2544

3. ปัจจัยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์โครงการ กข.คจ. หมายถึง ตัวแปร เงื่อนไขหรือ
สิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินงานโครงการ กข.คจ. ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้
ครัวเรือนยากจนในหมู่บ้านเป้าหมายทุกครัวเรือนมีรายได้เกินเกณฑ์ จปฐ. 15,000 บาท/คน/ปี
และครัวเรือนในหมู่บ้านเป้าหมายสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตดีขึ้นตามเกณฑ์ จปฐ. ได้แก่

3.1 การเสนอโครงการ หมายถึง การเสนอโครงการยืมเงินจากครัวเรือน
เป้าหมายที่มีความเหมาะสมทั้งทางด้านอาชีพ วงเงิน ระยะเวลาดำเนินการ และการส่งเงินคืนต่อ
คณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้าน เพื่อพิจารณา

3.2 ประสิทธิภาพคณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้าน หมายถึง
คณะกรรมการบริหารกองทุน กข.คจ. ที่ได้รับการคัดเลือกจากเวทีประชาคมหมู่บ้าน จำนวน 7 -
9 คน ทำหน้าที่บริหารงานกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้าน เพื่อพิจารณา

3.3 รายได้เกินเกณฑ์ จปฐ. หมายถึง ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่า 15,000
บาท/คน/ปี ถือว่าผ่านเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.)

3.4 การอนุมัติเงินยืม หมายถึง การอนุมัติโครงการยืมเงินของครัวเรือนเป้าหมาย
ตามมติเห็นชอบของคณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้าน โดยใช้หลักยุติธรรม โปร่งใส
และเหมาะสมกับ ระยะเวลา วงเงินยืม และความเป็นไปได้ของโครงการ

3.5 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้าน หมายถึง การปฏิบัติตามระเบียบอย่างถูกต้อง โปร่งใส ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เช่น การรับ – จ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การจัดทำบัญชีถูกต้องเป็นปัจจุบัน มีการประชุมและบันทึกการประชุมทุกครั้ง และถูกต้องเป็นปัจจุบัน เป็นต้น

3.6 ประสิทธิภาพของครัวเรือนในการใช้เงินยืมเพื่อการประกอบอาชีพหมายถึง การนำเงินไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริม นอกจากการประกอบอาชีพหลักตามโครงการที่เสนอเงินยืม มีการจัดทำบัญชีรับจ่ายเงินโครงการ และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการดำเนินโครงการ

3.7 ประสิทธิภาพของครัวเรือนในการใช้คืนเงินยืม หมายถึง ครัวเรือนที่ยืมเงินสามารถนำเงินไปประกอบอาชีพ ตามโครงการได้เหมาะสม และมีรายได้เพิ่มขึ้น แล้วสามารถนำเงินส่งคืนได้ตามระยะเวลาหรือก่อนเวลาที่กำหนด

3.8 ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย หมายถึง ครัวเรือนยากจนเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเรื่องความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการ ระเบียบ วิธีปฏิบัติ ตามที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดเป็นอย่างดี และสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

3.9 การจัดทำระบบข้อมูล หมายถึง การจัดทำข้อมูล ทะเบียนบัญชี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดทำทะเบียนครัวเรือนยากจนเป้าหมายถูกต้องเป็นปัจจุบัน มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนยืมเงินเป็นปัจจุบันถูกต้อง และบัญชีต่าง ๆ ถูกต้องครบถ้วน การเก็บรักษาเอกสารไว้ที่ปลอดภัย สามารถตรวจสอบได้ มีการจัดทำศูนย์ปฏิบัติการโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ประจำหมู่บ้าน และมีไปยประชาชนสัมพันธ์โครงการชัดเจน

3.10 การหมุนเวียนรอบยืมเงินอย่างทั่วถึง หมายถึง ครัวเรือนยากจนเป้าหมายตามทะเบียนที่จัดทำไว้แล้วได้ยืมเงินไปประกอบอาชีพแล้ว มากกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว

3.11 การติดตาม หมายถึง ครัวเรือนเป้าหมายที่ยืมเงินไปประกอบอาชีพได้มีการติดตาม แนะนำ ให้คำปรึกษา จากคณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้านเป็นประจำสม่ำเสมอ

3.12 การสนับสนุนครัวเรือน หมายถึง คณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้าน มีการประสานงาน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ได้มาแนะนำให้คำปรึกษาและให้ความรู้ในจุดคนต่าง ๆ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและอื่น ๆ หรือมีการพาไปศึกษาดูงานเป็นประจำ

4. การรายงานผล หมายถึง คณะกรรมการกองทุน กข.คจ.ประจำหมู่บ้าน ได้มีการรายงานผลให้กับคณะติดตาม สนับสนุน โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ระดับอำเภอได้ทราบตามระยะเวลาที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด